MARKING SCHEME

Secondary School Examination, 2024

MARATHI (Subject Code: 009)

[Paper Code:8]

Maximum Mark: 80

General Instructions:	
1.	You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may affect the future of the candidates, education system and teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation; you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
2.	"Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, Evaluation done and several other aspects. It's leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/document to anyone, publishing in any magazine and printing in News Paper/Website etc may invite action under various rules of the Board and IPC."
3.	Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one's own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In class-X, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded.
4.	The Marking scheme carries only suggested value points for the answers These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.
5.	The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after delibration and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
6.	Evaluators will mark(✓) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS 'X' be marked. Evaluators will not put right (✓) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. This is most common mistake which evaluators are committing.

7.	If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part Marks awarded for different parts of the question should then be totaled up and written in the left-hand margin and encircled. This may be followed strictly.
8.	If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin and encircled. This may also be followed strictly.
9.	If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note "Extra Question".
10.	No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once.
11.	A full scale of marks _____(example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used. Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.
12.	Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours ie, 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines). This is in view of the reduced syllabus and number of questions in question paper.
13.	Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past- • Leaving answer or part thereof unassessed in an answer book. • Giving more marks for an answer than assigned to it. Wrong totaling of marks awarded on an answer. • Wrong transfer of marks from the inside pages of the answer book to the title page. • Wrong question wise totaling on the title page. Wrong totaling of marks of the two columns on the title page. • Wrong grand total. • Marks in words and figures not tallying/not same. • Wrong transfer of marks from the answer book to online award list. • Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.) • Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded.
14.	While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0) Marks.
15.	Any un assessed portion, non-carrying over of marks to the title page, or totaling error detected by the candidate shall damage the prestige of all the personnel engaged in the evaluation work as also of the Board. Hence, in order to uphold the prestige of all concerned, it is again reiterated that the instructions be followed meticulously and judiciously.

16.	The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the "Guidelines for spot Evaluation before starting the actual evaluation.
17.	Every Examiner shall also ensure that all the answers are evaluated, marks carried over to the title page, correctly totaled and written in figures and words.
18.	The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.

Set – 4

MARKING SCHEME

MARATHI

प्रश्न क्र.	उपप्रश्न	अपेक्षित उत्तर/महत्त्वाचे मुद्दे	गुण
		विभाग अ (वाचन व आकलन)	
1.	a	**त्याआधारे उतारा वाचून प्रश्नांच्या उत्तराचा योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही ३)**	३
	I	ड) देण्याने	
	II	ब) कोणाच्या तरी सोबतीची	
	III	क) निसर्ग	
	IV	अ) मन	
	b	**खालील प्रश्नांची उत्तरे उताऱ्याच्या आधारे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही ३)**	३
	I	घरी आलेला एखादा आनंदी खेळकर पाहुणा संपूर्ण घर प्रसन्नतेने भरून टाकतो.	
	II	"आम्ही आनंदी आहोत. तुम्ही आनंदी व्हा" असा संदेश निसर्गाची विविध रुपे देतात.	
	III	हवेलीतील श्रीमंतापेक्षा जास्त आनंदी सडकेवर भटकणारा कलंदर माणूस असू शकतो.	
	IV	दुःखी राहणे म्हणजे पाण्यात राहून कोरडे राहणे.	
	c	**उताऱ्याच्या आधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही एक)**	२
	I	लेखकाने निसर्गातील वारा, झाडे, पक्षी, फुले, फुलपाखरे, नदी या विविध रुपांचा उल्लेख केला आहे. / सकाळ होताच टवटवीत होऊन वाऱ्याबरोबर डोलणारी झाडे, किलबिल व मोहक हालचाल करणारे पक्षी, फुलांमध्ये बागडणारी फुलपाखरे व खळखळाट करणारी नदी ही निसर्गाची रूपे आपला आनंद उधळत असतात.	
	II	आनंदी होण्यासाठी एक उत्तम उपाय म्हणजे स्वतःच्या दुःखाचा विचार सोडून दुसऱ्याच्या दुःखाचा विचार करणे व ते कमी करण्याचा प्रयत्न करणे.	
2.		**कविता वाचून त्यावर आधारित प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही ३)**	३
	I	ब) मायबोली	
	II	ड) स्तुतिपाठक	
	III	क) प्रभातकाळी	
	IV	अ) संतांच्या मेळ्याने	

	b	**कवितेच्या आधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही ४)**	**४**
	I	मायबोलीला ज्ञानामृत संत ज्ञानदेवांनी / ज्ञानेश्वरांनी पाजले आहे.	
	II	कवितेमध्ये संत ज्ञानदेव (ज्ञानेश्वर), संत तुकाराम (तुका), संत एकनाथ (नाथ), समर्थ रामदास (समर्थ) या संतांचा उल्लेख आला आहे. (चारपैकी दोन लिहिले तरी १ गुण देणे.)	
	III	कुर्निसात म्हणजे सलाम, मुजरा, अभिवादन, नमस्कार, प्रणिपात, वंदन, वाकून केलेला नमस्कार, नमन वगैरे.	
	IV	रानोमाळ वाजणारा नाद म्हणजे रोखठोक.	
	V	मायबोलीची टाकसाळ रांगडी / रांगड्या मुसीची जिवट.	
		विभाग – ब (व्याकरण)	
3.	**a)**	**सूचनेनुसार उत्तरे लिहा. (कोणतेही ४)**	**४**
	I	ड) समता	
	II	ब) विधान (iii) बरोबर – क्रिया ज्याच्यावर घडते तो शब्द होय.	
	III	ड) सोनालीने मला मदत केली. (विशेषण नाही) अ) डोंगरावर मोठे वृक्ष आहेत. (शब्दयोगी अव्यय) प्राधान्य 'ड' या विकल्पाला देण्यात यावे. (दोन्ही वाक्यांना १ गुण देणे.)	
	IV	क) पासून	
	V	केवळप्रयोगी / केवलप्रयोगी अव्यय – बापरे!	
	b)	**सूचनेनुसार योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही ३)**	**३**
	I	वर्तमानकाळातील वाक्य- त्याने यशासाठी प्रयत्न केले आहेत. / करतो आहे./ करत असतो. / करत आहे.	
	II	भविष्यकालीन वाक्य- तिला फार आनंद होणार / झाला असेल / होईल.	
	III	भूतकालीन वाक्य – शीतल स्वयंपाक करत होती / शीतलने स्वयंपाक केला./ केला होता.	
	IV	भूतकाळ	
	c)	**सूचनेनुसार योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही ३)**	**३**
	I	आज्ञार्थी वाक्य- मुलांनो, अभ्यास करा. [१ गुण] (मुलांनी अभ्यास करा.) [१/२ गुण द्यावा.]	
	II	विधानार्थी नकारात्मक वाक्य– संगिताला परीक्षेत अपयश मिळाले नाही.	
	III	वाक्याचा प्रकार - उद्गारवाचक वाक्य / उद्गारार्थी वाक्य.	

	IV	प्रश्नार्थी वाक्य- वृद्धांना मदत करायला नको का? / हवी का नको?/ पाहिजे का?	
	d)	**सूचनेनुसार उत्तरे लिहा. (कोणतेही २)**	२
	I	**निश्चितपणे एकवचनी शब्द**- बाई	
	II	गाड्या सावकाश चालल्या होत्या. (पूर्ण गुणदान) 'गाड्या' फक्त शब्द लिहिला असेल वा केवळ गाड्या लिहून पुढील वाक्य जसेच्या तसे लिहिले असल्यास १/२ गुण देण्यात यावा.	
	III	अनेकवचनी शब्द- मिरच्या मिर्च्या - १/२ गुण देण्यात यावा.	
4	a)	**सूचनेनुसार उत्तरे लिहा. (कोणतेही २)**	२
	I	भिन्नलिंगी शब्द- क) डोंगर	
	II	लिंगविचारानुसार गटात न बसणारा शब्द- ड) **फळा** वरील उत्तर हे लिंगविचारानुसार दिले आहे. प्रश्नपत्रिकेत लिंग वचनानुसार गटात न बसणारा शब्द ओळखा. – असा प्रश्न आल्याने वचनाचा विचार केल्यास '**शाळा**' हे उत्तर येते, तेव्हा त्याही पर्यायाला गुण देण्यात यावे.	
	III	स्त्रीलिंगी शब्द- ड) वीट	
	b)	**सूचनेनुसार उत्तरे लिहा. (कोणतेही २)**	२
	I	समानार्थी शब्दाची योग्य जोडी- अ) माणूस-मानव	
	II	गटात न बसणार शब्द- क) पिता	
	III	गटात न बसणार शब्द- ब) फूल	
	c)	**सूचनेनुसार उत्तरे लिहा. (कोणतेही २)**	२
	I	विरुद्धार्थी शब्दांची योग्य जोडी- ड) स्वच्छ - अस्वच्छ	
	II	मित्रत्व- ब) शत्रुत्व	
	III	स्वकीय- अ) परकीय	
	d)	**सूचनेनुसार उत्तरे लिहा. (कोणतेही २)**	२
	I	अनुवाद परंतु अभ्यासक्रमाबाहेरील विकल्प दिल्याने सगळेच पर्याय बरोबर द्यावेत.	
	II	ब) अव्ययीभाव समाहार अव्ययीभाव समास असे उत्तर आहे; पण प्रश्नपत्रिकेत चूक असल्याने अन्य पर्याय लिहिल्यासही गुण देण्यात यावेत.	
	III	चारपाच- क) वैकल्पिक द्वंद्व समास	
विभाग – क (पाठ्यपुस्तकावर आधारित)			

5	a)	**एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही ३)**	३
	I	लेखकाच्या मते शालीमुळे शालीनता जाते.	
	II	वजन कमी करण्यासाठी पंतांनी पहिला उपाय म्हणून 'आहार परिवर्तन' केले.	
	III	डॉ. माशेलकरांना भावे सर भौतिकशास्त्र हा विषय शिकवत.	
	IV	निरंजन मावशीकडे राहात होता.	
	V	अब्दुल तपोवनात तेथील कुष्ठरोगी स्त्रियांना व मुलींना बांगड्या भरायला जायचा.	
	b)	**खालील वाक्यातील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा. (कोणतेही ३)**	३
	I	कथेची थोरली बहीण म्हणजे **कादंबरी**.	
	I	आई हीच प्रत्येक मुलाची **पहिली शिक्षक** असते.	
	III	सगळ्यात भारी ॲप **डोक्याच्या कवटीत** असते.	
	IV	अब्दुलचा सत्कार **दाजी साहेबांनी** केला.	
	V	पंतांच्या कचेरीत सेक्शनला पार्टी **अण्णा नाडगौडा** यांनी दिली होती.	
	c)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही १) **(प्रस्तावना लिहिली नसल्यासही पूर्ण गुणदान करावे.)**	३
	I	प्रस्तावना – शाल – रा.ग.जाधव – लेखक वाईला विश्वकोशाचा अध्यक्ष – मासे पकडणारी बाई – रडणारे टोपलीतील बाळ – पुलकित शाल बाईला देणे – लेखक संवेदनशील – गरज ओळखून मदत करण्याची वृत्ती.	
	II	प्रस्तावना – फूटप्रिन्ट्स – प्रदीप आवटे - कमी अंतरासाठी सुद्धा गाड्या वापरणे- बसने प्रवास न करता एकट्यासाठी कार वापरणे - चालणे किंवा सायकल वापरणे विसरून जाणे, सार्वजनिक वाहतुकीचा वापर न करणे - या सर्व कारणांमुळे माणूस ग्लोबल वॉर्मिंगला हातभारच लावतो, असे स्नेहलचे मत. (मात्र प्रश्नपत्रिकेत बाबांचा उल्लेख आल्याने 'बाबांचे मत' असे लिहिले असल्यासही गुणदान द्यावे.गुण कमी करू नये.	
	III	प्रस्तावना - रंग साहित्याचे – कवितेची वैशिष्ट्ये - मोजक्या शब्दांत मोठा आशय व्यक्त करणे- शब्दालंकार, अर्थालंकार यांनी सजवणे- अर्थपूर्ण व चपखल शब्दरचना- कल्पनांचा सुंदर आविष्कार - स्वरसाज चढवल्यावर कवितेचे गाण्यात रुपांतर - कुसुमाग्रज, केशवसुत बालकवी, बा.भ. बोरकर, बा.सी. मर्ढेकर, शांता शेळके, इंदिरा संत, सुरेश भट, नारायण सुर्वे असे अनेक कवी. (कवींच्या नावांचा उल्लेख अपेक्षित नाही.)	

	d)	**कंसात दिलेल्या वाक्प्रचारांचा खालील वाक्यांमधील योग्य त्या ठिकाणी वापर करून वाक्य पुन्हा लिहा.**	५
	I	श्रेष्ठ गायकांची गाणी कानाला व मनाला **तृप्त करतात.**	
	II	सुखदने रजा देण्यासाठी वरिष्ठांची खूप **आर्जवे केली.**	
	III	कठीण प्रसंगी त्याला मदत केलेल्या मधुरचे त्याच्यावर फार मोठे **ऋण आहे.**	
	IV	दुष्काळामुळे शेतीचे मोठे नुकसान होऊनही त्याने **धीर सोडला नाही.**	
	V	शहरामध्ये नोकरी मिळवण्यासाठी खूप **वाव असतो.**	
६	a)	**खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही ४)**	४
	I	वनात लागलेल्या वणव्यात पाडस सापडल्यामुळे हरणी चिंता करते.	
	II	कवी नारायण सुर्वे यांच्या मदतीस अश्रू धावून आले.	
	III	कवीला श्रावणाचे हास्य फुलांमुलांत दिसते.	
	IV	कवयित्रीला सैनिकांच्या/जवानांच्या विजयाची दौड डोळे भरून पहाविशी वाटते.	
	V	संत नामदेवांनी विठ्ठलाला / परमेश्वराला / पांडुरंगाला / देवाला 'मेघ' असे म्हटले आहे.	
	VI	सैनिकाचे पाऊल जिद्दीचे आहे.	
	b)	**खालील वाक्यातील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा. (कोणतेही ४)**	४
	I	हे हात माझे **सर्वस्व**, दारिद्र्याकडे गहाणच राहिले.	
	II	नाही **मुठीमध्ये** द्रव्य, नाही शिरेमध्ये रक्त.	
	III	आभाळावर उत्क्रांतीचा घुमवू या **ललकार**.	
	IV	तैसा धावे माझिया काजा। **अंकिला** मी दास तुझा॥	
	V	भाकरीचा **चंद्र** शोधण्यातच जिंदगी बरबाद झाली.	
	c)	**खालीलपैकी काव्यपंक्तीचे संदर्भासह स्पष्टीकरण लिहा. (कोणतेही १)** (संदर्भ व स्पष्टीकरणाला गुण द्यावेत. एखाद्या विद्यार्थ्याने वैशिष्ट्य लिहिले नसेल तरी गुण कमी करू नयेत.)	३
	I	दुःख पेलावे कसे..... याच शाळेत शिकलो. **संदर्भ** - 'दोन दिवस' - नारायण सुर्वे- गरीब, सर्वसामान्य माणसाच्या जीवनातील भीषण सत्य. **स्पष्टीकरण** – दोन वेळच्या अन्नासाठी रोजचा संघर्ष -कायम दुःखाचे डोंगर- सुखाची वाट पाहणे न संपणे - तरीही हार न मानता दुःख सहन करून पुन्हा जगण्यासाठी आशेने उभे राहणे- दुनियेच्या शाळेतून इतरांच्या अनुभवातून शिकणे. **वैशिष्ट्य** - सर्वसामान्यांचे जीवन दर्शवताना उपमा अलंकाराचा वापर.	

	II	श्रमशक्तीचे मंत्र बोलते..... चक्र चालते. **संदर्भ**- 'स्वप्न करू साकार' - किशोर पाठक -देशाच्या उज्ज्वल भविष्याचे स्वप्न- कृषिसंस्कृती, श्रमप्रतिष्ठा, एकजुटीचे सामर्थ्य या मूल्यांचे महत्त्व दर्शवणे. **स्पष्टीकरण** - यंत्रांच्या मदतीने माणसाने कष्ट करून शेती तसेच उद्योगधंदे वाढवणे - औद्योगिक विकासाला हातभार लावणे. **वैशिष्ट्य** - कष्टकऱ्यांचे महत्त्व अधोरेखित करण्यासाठी विविध उदाहरणांचा वापर.	
7	a)	**खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही ३)**	३
	I	लेखकाने वेल्डर व फोरमनची मागणी केल्यावर त्यांना 'तुला आता काहीच मदत मिळणार नाही, तुला स्वतःलाच सर्व करावे लागेल' असे उत्तर मिळाले.	
	II	व्युत्पत्तीकोशात 'ताकास तूर लागणे' या वाक्प्रचाराची व्युत्पत्ती सांगितली आहे.	
	III	बॉसने सांगितले तेवढंच काम करायचं आणि काम नसेल तर आपल्याला कामच नाही असं समजायचं, होमी भाभांना काम करणाऱ्यांची ही वृत्ती चुकीची वाटत होती.	
	IV	व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य: १)शब्दाचे मूळ रूप दाखवणे. २)अर्थातील बदल स्पष्ट करणे. ३)उच्चारातील बदल व फरक दाखवणे. ४)बदलांचे कारण स्पष्ट करणे. (वरीलपैकी कोणतेही १ कार्य लिहिले तरी पूर्ण गुणदान द्यावे.)	
	b)	**खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा.**	२
	I	तुम्ही एखादे काम करु शकता हे आधी दाखवा नंतर इतरांना काम सांगा, आपल्याला येत नसताना दुसऱ्यांना काम सांगणे योग्य नाही. हा धडा शिकले.	
	II	भाषेत बदल होण्यामागे सुलभीकरणाची म्हणजे सोपे करण्याची प्रवृत्ती – कुठल्याही दोन भाषा बोलणारे भाषक एकमेकांच्या संपर्कात आल्यावर भाषेतील शब्दांची देवाणघेवाण - उदा. संस्कृतमधील 'अग्नि'पासून - प्राकृतमध्ये 'अग्गी' - मराठीत 'आग' -.	
		विभाग – ड (लेखन)	
८	a)	**खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० ते २५० शब्दांत निबंध लिहा.**	६
		विषयविस्तार, मुद्देसूद लेखन, नवीन विचार/मुद्दा, नवीन परिच्छेद, उदाहरणासह स्पष्टीकरण, योग्य विरामचिन्हांचा वापर, काव्यपंक्ती, वाक्प्रचार, म्हणींचा सुयोग्य वापर, उपयोजन कौशल्य, समर्पक शेवट, शुद्धलेखन. – यांचा सारासार विचार करून गुणदान.	

		(शुद्धलेखनासाठी एकापेक्षा अधिक गुण कमी करू नये.)	
	b)	दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कथा लिहा. कथेला शीर्षक द्या व तात्पर्य लिहा.	५
		शीर्षक विषयाची योग्य मांडणी, मुद्देसूदपणा, कल्पकता आकर्षक आरंभ व परिणामकारक शेवट, म्हणी, वाक्प्रचार यांचा वापर मध्यवर्ती कल्पनाविस्तार, सूचित केलेल्या घटना व त्यांचा क्रम, संवाद, योग्य विरामचिन्हांचा वापर, तात्पर्य शुद्धलेखन. – यांचा सारासार विचार करून गुणदान. **(शुद्धलेखनासाठी एकापेक्षा अधिक गुण कमी करू नये.)**	
	c)	**खालील विषयावर पत्र लिहा.**	४
		दिनांक: प्रति, विषय : मा.महोदय, मुख्य मजकूर पत्राचा शेवट (नाव व पत्ता), लिफाफा आवश्यक **(शुद्धलेखनासाठी एकापेक्षा अधिक गुण कमी करू नये.)** Email ची आवश्यकता नाही.	

(**महत्त्वाची सूचना** – वरील उत्तरपत्रिका शिक्षकांच्या संदर्भासाठी तसेच उत्तरपत्रिका तपासण्यास साहाय्य व्हावी, या हेतूने तयार केली गेलेली आहे. तरी 'भाषा' विषय असल्यामुळे मुलांची अभिव्यक्ती विचारात घेऊन, विद्यार्थ्यांनी दिलेली उत्तरे, मांडलेले विचार जर मुद्देसूद व समर्पक असतील तर त्या अनुषंगाने गुणदान करण्यात यावे.)